

Pia Kauma kok

Kirjallinen kysymys kotimaisen osaamisen hyödyntämisestä sote-uudistuksen laajoissa ICT-hankkeissa

Eduskunnan puhemiehelle

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote) hyväksyttiin eduskunnassa kesällä. Asiantuntija-arvioiden mukaan uuteen järjestelmään siirryttäessä merkityksellisimmät muutuskustannukset liittyvät palkkojen harmonisoinnin ohella erityisesti ICT-muutostarpeisiin. Päällekkäisiä järjestelmiä tulee poistaa ja luoda mahdollisuuksia toiminnan tehostamiseen. Uusia hyvinvointialueita perustettaessa kuntien olemassa olevia potilas- ja muita tietojärjestelmiä tulee saattaa keskenään yhteensopiviksi ja perustettavan alueen tarpeita vastaaviksi.

Digitalisaation ja tiedonhallinnan kehittämistarpeisiin liittyvät kulut ovat miljardien eurojen luokkaa. Suurin yksittäinen investointikohde on asiakas- ja potilastietojärjestelmien uudistaminen, johon valtioneuvoston sote-uudistusta koskevien arvioiden mukaan tullaan sijoittamaan 2—3 miljardia euroa kymmenen vuoden aikajänteellä. Joidenkin asiantuntijoiden mukaan luku voi olla jopa suurempi.

Tämän mittakaavan tietojärjestelmäuudistuksessa tulisi käyttää kotimaista osaamista. Erityisesti kun tiedetään, että useat jo käytössä olevat ulkomaiset tietojärjestelmät ovat herättäneet mittavaa kritiikkiä huonon käytettävyytensä takia ammattilaisten keskuudessa sekä johtaneet merkittäviin ylityksiin alkuperäisistä kustannusarvioista. Esimerkiksi Apotti-järjestelmän kehittämiseen ja käyttöönottoon liittyvät kustannukset ovat Suomessa nousseet sadoilla miljoonilla euroilla alkuperäisestä budjetista. Samoin on arvioitu käyvän toiselle ulkomaiselle asiakas- ja potilastietojärjestelmälle Asterille. Ulkomaisia järjestelmiä käytettäessä suuri osa kustannuksista siirtyy lisenssimaksuina ulkomaisille yhtiöille sen sijaan, että sama raha käytettäisiin pitkäjänteisesti kotimaisen ICT-osaamisen vahvistamiseen.

Pohjois-Karjalassa Aster-järjestelmää vastustavan kannanoton on allekirjoittanut peräti 181 lääkärää. Myös Keski-Suomessa asiaa on kritisoitu erityisesti kustannusarvion noustua huomattavasti ennakoidusta. Apottia on puolestaan kritisoitu terveys- ja lääketietojen siirtymiseen, tietoturvaan, käytettävyyteen sekä potilasturvallisuuteen liittyvistä ongelmista. Huomattavan määrän kritiikkiä Apotti on saanut myös muista maista, kuten Tanskasta, Ruotsista sekä Isosta-Britanniasta. ICT-alan toimijoiden kritiikki on kohdistunut myös näiden järjestelmien vanhakantaiseen, monoliittiseen rakenteeseen, joka ei ole paras mahdollinen alusta uuden teknologian hyödyntämiseen tai avoimen rajapinnan mahdollistaviin ratkaisuihin.

Kirjallinen kysymys KK 484/2021 vp

Potilaan oikeuksien, huoltovarmuuden, kansallisen turvallisuuden, järkevämmän julkisten varojen käytön sekä kotimaisen osaamisen kehittämisen näkökulmasta pitäisikin investoida kotimaisiin järjestelmiin. Suomessa on jo hyvää osaamista, mistä hyvänä esimerkkinä mainittakoot toimivat kotimaiset ESKO- ja Saga-järjestelmät. Kansalliset järjestelmät ovat käyttäjien keskuudessa pidettyjä, kustannuksiltaan huomattavasti halvempia ja valmiiksi sovitettuja Suomen sääntelyn erityistarpeisiin, kuten Kanta-vaatimuksiin. Myös markkinatutkimusyritys Kantarin huhtikuussa tehdyn kyselyn mukaan neljä viidestä suomalaisesta on sitä mieltä, että sote-tietojärjestelmävalintojen tulisi kohdistua enemmän juuri kotimaiseen osaamiseen. Hankintojen osalta tulee huomioida kriteerit, jotka tukevat kotimaista osaamista, työllisyyttä sekä pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia osallistua kilpailutuksiin.

Digitalisaation lisääntyessä korostuu myös ICT-järjestelmien kokonaisuuden arkkitehtuuri. Jos järjestelmät ovat käyttäjälleen liian monimutkaisia, henkilökunnan aikaa jää liian vähän varsinaiseen potilas- ja asiakastyöhön. Henkilökunnan käytössä olevien työkalujen tulee vähentää työtaakkaa eikä kasvattaa sitä.

Suomalainen terveysteknologia on erittäin kysyttyä maailmalla, eikä tätä etulyöntiasemaa kannata heittää hukkaan. Terveysteknologian vienti oli harvoja kasvajia viime vuonna ja lähes ainoita ylijäämäisiä (n. 1 miljardin euron ylijäämä) toimialoja. Kotimaiseen osaamiseen ja järjestelmiin panostaminen toisi lisää työpaikkoja ja mahdollistaisi tulevaisuudessa myös sen, että sote-tietojärjestelmistä voitaisiin tehdä entistä kilpailukykyisempi vientituote maailmalle. Hyvinvointialueiden rahoituslain olisi tarkoitus tulla voimaan vuonna 2023. Rahoituksen valtakunnallinen taso perustuisi kunnilta siirtyvien tehtävien kustannusten yhteismäärään, joten nyt tehtävillä sitoumuksilla ja investointipäätöksillä on merkittävä vaikutus kansallisella tasolla.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Millä tavoin hallitus aikoo hyödyntää kotimaista ICT-osaamista sote-uudistukseen liittyvissä suurissa potilastietojärjestelmissä ja muissa tietojärjestelmähankkeissa,

miten hallitus aikoo varmistaa ja seurata sote-tietojärjestelmähankkeiden hinta-arvioissa pysymistä,

miten hallitus aikoo kehittää sote-tietojärjestelmähankintoja helppokäyttöisyyden, potilasturvallisuuden, huoltovarmuuden sekä kansallisen osaamisen kehittämisen näkökulmasta ja

miten hallitus aikoo parantaa kotimaisten sote-tietojärjestelmätoimittajien asemaa hankintamenettelyissä ja tukea toimialan kasvua ja vientiedellytyksiä?

Helsingissä 10.9.2021

Pia Kauma kok